

EDITORIAL

Tay-ugon sang mga protesta sang banwa ang hari sang korapsyon kag terorismo

Ginatay-og sang krisis ang nagahari nga rehimeng Duterte. Bunga ini sang pagsungaw sang makasuluka nga korapsyon ni Duterte sa paghinalit sa pandemya para magbursa sang binilyon nga piso nga pondo sang gubyrno. Nabuyagyag pa gid ini samtang nagabayo ang lapnagon nga disempleyo, pagtimbuok sang presyo, manubo nga sweldo kag pagwasak sa pangabuhian nga ginpiang sang wala katapusan nga mga *lockdown*. Nagahuganas gihapon ang pandemya kag indi na halos makatungkaaw ang mga ospital sa kadamo sang nagabalatian sa Covid-19.

Wala-tuo ang sampal sa guya ni Duterte sa imbestigasyon sang Senado sa pagpangurakot sa pondo sa Department of Health (DOH). Pakamalaut ang naabtan niya sa pag-abugado sa iya mga tinawo kag paghikay sa mga senador. Wala pa man ini matapos, iban nga imbestigasyon naman ang umpisahan sa International Criminal Court (ICC). Bantog siya subong sa bilog nga kalibutan bilang nagapungko nga presidente nga direkta ginaakusar sa krimen sa sangkatawhan bilang utok sa pila ka pulo ka libo nga ginpatay sa madugon kag paltik nga “gera kontra-

droga”.

Sa atubang sang korapsyon, wala sang kontrol nga pandemya, pagtibusok sa pangabuhian sang pumuluho kag pagkambyo sang nagaharing rehimen sa mas mapintas nga teroristang pagpamigos sa banwa, patud nga labi pa nga pag-antus ang igadul-ong sang padayon nga pagginahum sang tiraniya ni Duterte.

Ang nagalala nga krisis sa ikaayong lawas, pulitika kag ekonomya madamuan nga nagapukaw sa pumuluho. Ang pag-antus nila sa wala-tuo nga pabudlay kag pabug-at nagagatong sa ila nagadabdab nga

kaakig. Bangungot sa pumuluyo ang iskema sang hubon Duterte nga magpabilin sa poder lampas sa 2022. Nagadamo ang nagahandum nga indi na pagpaabuton si Duterte sa eleksyon 2022 nga iya pagadayaon, kag tapuson na sa labing madali nga panahon ang iya pagginahum.

Nagadamo ang pumuluyo nga handa magbaktas sa dalan sang ululupod nga paghulag kag paghimakas. Nagatuhaw ang mga aksyong protesta para ipahayag ang reklamo sang nagkalainlain nga sektor kag komunidad. Ginpamatud-an sang demonstrasyon sang pila ka libo sang katapusan sang Hulyo sa ulihi nga State of the Nation Address (SONA) ni Duterte nga indi magpalupig sa kahadlok kag sa pandemya ang pumuluyo.

Sining nagligad nga mga semana, mainit ang mga pagpahayag kag hublag protesta sang mga mamumugon medikal para pakamalauton ang mga

upisyal sang DOH sa kapaslawan nga ihatag sa oras ang mga promisa nga benepisyo, kabayaran kag dugang nga sweldo. Naglunsar man sang mga protesta sa kalsada kag mga komunidad ang mga pamatan-on, ginikanan kag mga titser batuk sa nagapadayon nga palpak nga sistema sang “blended learning” kag para iduso sa guberno ang pagbukas sang mga eskwelahan para sa atubangay nga pagtuon. May mga aksyong protesta man sa ginaproponer nga badyet nga pabor sa nagapadaku nga gasto sang militar kag mga proyekto pang-imprastruktura, baliskad sa dapat nga pagprayoridad sa sistema sa ikaayong lawas, edukasyon kag suporta sa pangabuhian sa minilyon nga wala pa gihapon sang trabaho.

May mga aksyong protesta ang mga mamumugon para ipakigbato ang ginapangayo nila nga pagtaas sa sweldo, subong man batuk sa *red-tagging* kag pagpang-ipit sang militar sa ila mga unyon. May mga paghulag man ang pumuluyo kontra sa mga proyekto nga makasamad sa kapalibutan, pagmina, reklamasyon kag pagtukod sang kasino kag ekoturismo, labi na sang mga daku nga kapi-

talistang Chinese nga malapit kay Duterte. May mga paghulag ang mga mangunguma batuk sa pagtukod sang mga kampo militar sa ila baryo, kontra sa liberalisasyon sa pag-import sang bugas kag para isulong ang pagpataas sang presyo sang palay kag iban pa nila nga produkto.

Ang mga aksyong protesta nga ini kinahanglanon gid subong sang pumuluyo agud hatagan-porma ang ila kaakig batuk sa korapsyon, pag-pabudlay, pagpang-ipit kag pagtraidor sang rehime ng US-Duterte. Bis an pa mga gamay kag lapta-lapta, tanan nga ini tuslok sang dagum sa pasistang rehimen. Labaw sa tanan, ang mga aksyong protesta nga ini salaming sang obhetibong interes kag demanda sang malapad nga pumuluyo. Kinahanglan wala-kakapoy nga lab-uton kag pukawon ang minilyon nga pumuluyo kag idul-ong sila sa dalan sang ululupod nga paghulag kag paghimakas.

Dapat iangot ang mga halambanang nga ginaatubang sang nagkalinain nga sektor kag pabaskugon ang ila paghiliusa. Dapat mapakita nga isa lang ang ugat nga ginahalinan sang ginaatubang sang pumuluyo

agud mabilog ang ila panindugan nga ululupod ini nga gabuton kag dulaon. Dapat hugot nga magsuportahanay kag bug-uson sa isa ka singgit ang ila lapta-lapta nga reklamo. Dapat pataason sa lebel sang pangpulitika nga panawagan kag paghulag ang ila mga panawagan sa pangabuhian kag kaayuhan, muklat nga indi nila maagum ang mga ini tubtob nagahari ang kontra-pumuluyo kag pabudlay nga tirano nga si Duterte.

Samtang nagahilapit ang eleksyon 2022, kag labing nagaathag ang plano ni Duterte nga ipabilin ang kaugalingon sa poder, mas madamo nga mga pwersa pangpulitika kag pangkatilingban ang hayagan nga nagapanindugan kontra sa iya, lakip ang daan niya nga mga kaalyado. Nagpanawagan lakip ang pila ka obispo sa simbahan Katoliko nga maglunsar ang pumuluyo sang mga rali para ipakita ang ila pagpamatuk sa tiraniya. Sa atubang sini, kinahanglan labing pabaskugon kag palaparon ang demokratiko nga nagahiliugyong prente kag buyukon nga magbuligay nga tapuson ang pagginahum ni Duterte sa labing madali nga panahon.

Luto ang mga sangkap sa posibilidad sang mga gulpe nga pagliso sang sitwasyon pangpulitika, lakip ang posible nga mga sala nga kalkulasyon ni Duterte sa iya desperasyon nga tapnaon ang pumuluyo kag pangapinan ang iya garuk nga rehimen. Dapat dakpon ang kahigayunan nga ipabalod ang hublag protesta sang pumuluyo para tay-ugon ang tiraniya ni Duterte kag maghatag sang mga mabaskog nga bunal batuk diri.

Dapat magpursiger ang mga pungsodnon-demokratikong pwersa sa pagpukaw, pag-organisa kag pagpahulag sa pumuluyo. Wala-kakapoy nga pataason ang militansya kag determinasyon sang banwa nga magbato. Duha ka beses na nga ginpamatud-an sang pumuluyong Pilipino nga masarangan nila nga ibagsak ang isa ka nagahari nga pasistang rehimen. Indi imposible nga gamiton ang gahum nga ini sa ikatlo nga kahigayunan. AB

 <p>Tuig LII No. 18 Septyembre 21, 2021</p> <p>Ang Ang Bayan ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloko, Hiligaynon, Waray, Ingles kag Espanyol. Nagabaton ang Ang Bayan sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyon sa ikauswag sang aton pahayagan.</p> <p> @cpp_angbayan</p> <p> fb.com/editorsofAB</p> <p> cppinformationbureau@gmail.com</p>	<h2 style="text-align: center;">Kaundan</h2> <p>Editorial: Tay-ugon sg mga protesta sg banwa ang hari sg korapsyon kg terorismo 1</p> <p>Buksan na ang mga eskwelahan 3</p> <p>Detatsment, ginpalukpan sg BHB-Negros 4</p> <p>Konsultant sg NDFP, hilwayon 4</p> <p>Imbestigasyon sg ICC, madayon na 4</p> <p>Mga protesta sg banwa 4</p> <p>Indi mapatawad nga mga krimen 5</p> <p>Mga hangaway nga Moro, disgustado 6</p> <p>Abugado, ginpatay sa South Cotabato 6</p> <p>Sa malip-ot nga pulong 7</p> <p>Produksyon sg mais, ginasamad 8</p> <p>Kayod-kalabaw sa pagtanum sg mais 9</p> <p>Anibersaryo sg CPI-Maoist, ginsaulog 9</p> <p>Pagsaludo kay Abimael Guzmán sg Peru 9</p> <p>Pagpatay gamit ang mga <i>drone</i> 10</p>
<p>Ang Ang Bayan ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas</p>	

Buksan na ang mga eskwelahan sa atubangay nga pagtuon

Ginsug-alaw sang dululungan nga protesta sang mga ginikanan, titser kag estudyante sa pila ka eskwelahan ang pagbukas sang klase sang Septyembre 13. Dala ang panawagan nga #LigtasNaBalikEskwela, ginkundenar sang Alliance of Concerned Teachers (ACT) ang “wala balatyagon” nga si Rodrigo Duterte sa iya pag-abandonar sa sektor sang edukasyon sa tunga sang pandemya nga Covid-19.

Nagmartsa ang mga myembro sang ACT sa Mendiola sa Maynila agud ipanawagan ang suporta sang estado sa mga titser kag estudyante sa tunga sang pagpatuman sang *distance learning* kag luwas nga pagbukas sang mga eskwelahan. Nakasandig subong ang buasdamlag sang mga pamatan-on sa ululupod nga desisyon sang mga titser, ginikanan kag tumuluon nga “tapuson na” kag iduso ang mas maayo nga pagginubiyerno, suno sa grupo.

Sa pareho nga adlaw, nagkadto sa Mendiola ang mga grupo sang pamatan-on para ipakigbato ang luwas kag gilayon nga pagbukas sang mga eskwelahan para sa atubangay nga pagtuon. May pareho nga protesta sa Pres. Corazon C. Aquino Elem. School sa Quezon City, sa University of the Philippines-Manila, Eusebio High School sa Pasig City kag sa Poblacion sa Muntinlupa.

Wala sang pagbag-o sa indi epektibo nga moda

Wala sang pagbag-o nga ginhi-mo ang Department of Education (DepEd) sa palpak kag pabudlay nga *blended learning* nga ginpatuman sang nagligad nga tuig. Para pun-an ang indi epektibo nga pagtudlo nga online kag modyul, naghimo ang mga titser sang sarisari nga pamaagi para matadlong ang leksyon sa mga bata. Bisan pa, aminado sila manubo ang kalidad sang edukasyon bangud sa tuman kadamo nga problema kag limitasyon sa gadyet, internet, modyul kag ikasarang sang mga ginikanan. Dugang diri, may mga estudyante nga wala nagasulod o wala man lang nagapabatyag sa ila mga klase, pero ginapasaka sa ma-

sunod nga halintang sandig sa dikta sang DepEd para hatagan-rason ang pagpadayon sang *blended learning*.

Sang Septyembre 9, ginpagwa sang ACT ang isa ka pagtuon bahin sa kahandaan sang mga pangpubliko nga eskwelahan para sa bukas-klase. Lutaw diri ang mga daku gihapon nga problema sang kakulangan kag naulihi nga pag-imprenta sang mga modyul, wala sang gadyet kag pangbayad sa *internet* kag sobra-sobra nga trabaho sang mga titser.

Halos wala sang bulig ang ahen-sya sa mga kinahanglanon sang mga titser. Indi bastante ang ginapabugal sang DepEd nga 68,500 *laptop* bangud halos 1 milyon nga pangpublikong titser ang nagakinahanglan sini. Halos indi man nila magamit ang ginpanagtag nga *sim card* bangud mahina ang signal sa ila mga lokasyon.

Wala sang bastante nga panahon ang mga titser nga makapahaway halin nga nagsira ang akademi-ko nga tuig sang Hulyo 10. Sige-sige ang ila trabaho sang Hulyo kag Agosto sa enrolment kag pag-imprenta sang mga modyul. Madamo sa ila ang napilitan nga mangalap sang mga suplay sa eskwelahan bangud sa kakulangan sang pondo. “Work from home” kuno ang areglo sang ahensya pero ginaobligar sila nga pisikal nga magreport sa mga eskwelahan sang pila ka beses kada semana. Tubtob subong, wala sila ginabayaran sang obertaym nga katumbas sang 87 adlaw.

Wala sang badyet, wala sang plano sa atubangay nga pagtuon

Sa lebel sang kolehiyo, ginapadayon ang klase nga *online* para

lang masiling nga wala ginapabay-an sang gubyerno ang pamatan-on, suno sa National Union of Students of the Philippines. Luwas sa mga limitado nga kurso sa 22 unibersidad, nagapabilin ang pagdumili sa atubangay nga klase sa pihak sang wala-tuo nga pagtuon kag panawagan sang nagligad pa nga tuig nga buksan ang mga kampus para sa atubangay nga pagtuon.

Suno sa NUSP, kinahanglan magtalana ang estado sang pondo para masiguro ang minimum nga pagpatuman sang mga tikang sa ikaayong lawas, *test kit* kag mga pasilidad pang-*test* sa sulod sang kampus, kag pagbag-o sa mga klasrum kag pasilidad para mapatuman ang *social distancing*. Ginaduso nila nga ayudahan ang mga estudyante sang ₱10,000 para makatuwang sa nagadaku nga gasto sa pagtuon sa tunga sang pandemya.

Sa deliberasyon sang nasyunal nga badyet para sa 2022 sa Kongreso, nahibal-an nga ginsapsapan ang daan na nga manubo nga badyet para sa pasilidad sa edukasyon. Suno sa ACT, ang gintigana nga pondo para diri ₱5.4 bilyon lang, 51% nga mas manubo sa ₱11.1 bilyon subong nga tuig. Halin diri, ₱358 milyon lang ang gintigana para sa mga pasilidad sa ikaayong lawas—isa sa basehan nga rekisito sa luwas nga balik-eskwela sa tunga sang pandemya. Indi maathag kon diin kuhaon ang badyet para sa pag-employo sang dugang nga mga nars sa eskwelahan. AB

Detachment, ginpalukpan sang BHB-Negros

GINPALUKPAN SANG BAGONG Hukbong Bayan (BHB)-Central Negros (Leonardo Panaligan Command) ang detachment sang CAFGU Active Auxillary (CAA) sa Barangay Guba, Vallehermoso, Negros Oriental sang Septyembre 8. Isa ka suldado sang 62nd IB ang napatay. Suno sa mga residente, ginapilit sila sang mga suldado nga “magsur-render” kag magpalista bilang mga CAFGU.

Isa ka *backhoe* ang ginparalisa sang BHB-South Central Negros sa Sityo Bulod, Barangay Carabalan, Himamaylan City, Negros Occidental sang Septyembre 11. Ginapanag-iyahan ang *backhoe* sang mapangwasak nga kumpanya nga ESJ and Sons Construction Co. Suno sa BHB, ang proyekto magahatag-dalan sa mga kumpanya sang mina nga magaguba sa 1,100 ektarya nga duta sang mga tumandok nga Itoman-Maghat-Bukidnon.

Konsultant sa sugilanon pangkalinungan, hilwayon!

GINPANAWAGAN SANG NATIONAL Democratic Front of the Philippines (NDFP) kag sang Partido Komunista sang Pilipinas ang gilayon nga paghilway kay Loida Magpatoc, konsultant sa sugilanon pangkalinungan sa tunga sang NDFP kag guberno sang Pilipinas. Hilway dapat siya sa pag-aresto kag pagpang-ipit sa idalom sang Joint Agreement on Safety and Immunity Guarantees. Dapat gilayon nga ibasura ang himu-himo nga mga kaso nga ginpasaka batuk sa iya. Dapat man siya gilayon nga hatagan sang ligal nga representasyon kag medikal nga atensyon.

Iligal nga gindakop si Magpatoc sa Barangay Paitan, Quezon, Bukidnon sang Septyembre 15. Ginpasakaan siya sang himu-himo nga kaso sang pagpatay kag pagpangwasak sang propyedad.

Sang Septyembre 16, ginmandu sang korte sang Quezon City ang gilayon nga paghilway kay Esterlita Suaybaguio, isa man ka konsultant sang NDFP, pagkatapos ibasura ang kaso sang *illegal possession of firearms and explosives* batuk sa iya. Iligal siya nga gin-aresto sa iya ginpuy-an sa Quezon City sang 2019.

Imbestigasyon sang ICC, madayon na

MADAYON NA ang imbestigasyon sang International Criminal Court (ICC) sa mga krimen batuk sa sangkatawhan ni Rodrigo Duterte. Ginpubliko ang desisyon sang mga huwes sang korte sang Septyembre 15. Sakup sang imbestigasyon ang mga ekstrahudisyal nga pagpamatay ni Duterte halin 2011 tubtob 2019. Suno sa pahayag sang mga huwes sang ICC, indi nila makita bilang “lehitimo nga operasyon” ang “gera” ni Duterte batuk sa iligal nga droga, kag ang mga pagpatay nga ginhimo sa ngalan sini bilang “lehitimo o sobra lang sang mga lehitimo nga operasyon”. Mabaskog ang ebidensya, siling nila, nga ang malaparan kag sistematiko nga pag-atake sa sibilyan nga populasyon polisiya sang estado.

Samtang, ginpagwa sang Investigate PH, isa ka internasyunal nga grupo nga ginabug-os sang anay myembro sang parlamento sang nagkalainlain nga pungsod, ang pangatlo kag katapusan nga report sini sang Septyembre 12. Unod sang report ang mga paglapas sang guberno sa mga kinamatarung sa ekonomya, katilingban kag kultura, mga kinamatarung sa pangabuhian kag kauswagan, kaugalingon nga determinasyon kag kalinungan. Nagpanawagan ang grupo sa United Nations Human Rights Council nga gilayon maglunsar sang separado kag independyente nga imbestigasyon sa Pilipinas.

Reklamasyon sa Cebu, ginpamatukan.

Nagpiket ang mga mamumugon sang piyer sa Consolacion, Cebu para pamatukan ang plano nga reklamasyon sa Barangay Tayud, Consolacion para tukuron ang proyekto nga Seafront City nga magasakop sang 234.8 ektarya. Pagasirhan sang proyekto nga ekoturismo ang masobra lima ka baradero (shipyard) kag magawasak sa pangabuhian sang 200 mangingisda. Suno sa Barangay Tayud Fisherfolk Organization, madamo sa ila masobra 20 tuig na nga nagaestar sa lugar. Apektado man ang 25% sa 25,000 residente sang Barangay Tayud nga nagasalig sa mga piyer.

Mina sang magnetite sa Lingayen, ginpamatukan.

Sang Septyembre 13 nagpahayag sang pagpamatuk ang Pamalaka-ya-Central Luzon sa Iron Ore Pangasinan Offshore Magnetite Mining sa Lingayen Gulf sa Pangasinan. Apektado sini ang pangabuhian sang 5,000 mangingisda.

Ang proyekto sa pagmina ginaduso sang kumpanyang Australian nga Iron, Ore, Gold and Vanadium Resources Inc. Plano sini nga magmina sang 5 milyon tonelada sang *magnetite* kada tuig sa sulod sang 25 tuig. Pagasakupon sang operasyon ang kadagatan sa mga banwa sang Sual, Labrador, Lingayen, Bimaley kag Dagupan City.

Mamumugon sa Wyeth, nagreklamo sa

red-tagging. Nagkadto sa upisina sang Department of Interior and Local Government sa Quezon City sang Septyembre 15 ang mga mamumugon sang Wyeth Philippines para untaton ang pag-*red-tag* sang NTF-ELCAC sa ila nga unyon. Sini lang pilit sila nga “ginpasur-render” sang NTF-ELCAC kag ginapahalin sa DFA-KMU, pederasyon nga ginapudnan sang Wyeth-Philippines Progressive Workers Union.

Demolision sa Carbon Market, ginkundenar.

Nagprotesta sang Septyembre 14 sa atubang sang *city hall* sang Cebu City ang mga manugtinda sang Carbon Market para kundenahon ang iligal kag tuso nga pagdemolis sa ila mga tiyangge sa Layo Seaside kag Quezon Boulevard sang merkado.

Indi mapatawad nga mga krimen sang diktaduryang Marcos

N*ever again to martial law!* Ini ang nagaisa nga singgit sang pumuluyo sa atubang sang pagpangtiko sa kasaysayan sang pamilya sang anay diktador nga si Ferdinand Marcos kag pagtinguha sini nga makabalik sa Malacañang. Katuwang sang pamilya Marcos ang kapareho nga ginakangil-aran nga pamilya Duterte sa walay huya nga pagkapyot sa poder.

Labi nga nangin matunog ang singgit nga ini samtang nagapalapit ang Septyembre 21, ang ika-49 anibersaryo sang pagpapanaog sang layi militar.

Pinakaulihi nga tuyo sang pagtiko sa kasaysayan amo ang interbyu sa YouTube kay anay senador kag nalutos nga kandidato sa pagka bise-presidente nga si Ferdinand “Bongbong” Marcos, Jr. kon sa diin ginpatuhaw ang “bulawanon” kuno nga leksyon nga ginpaambit sang amay nga si Marcos sa iya anak. Nag-ani sang malapad nga pagpakamalaut ang interbyu bangud ginapaggwa nga mabuot ang anay diktador.

Ginpakamalaut sang mga nakaluwas sa layi militar ang interbyu nga siling nila nagatago sa likod sang pagka “patas” sa pagsaysay sang mga paglantaw. Ginpakamalaut man sang Martial Law Museum sang Ateneo de Manila University ang mga kabutigan sang bata nga Marcos.

Sa subong, nakapwesto ang mga Marcos sa mga mataas nga pwesto sang burukrasya—ang isa senador samtang ang gobernador sang Ilocos Norte hinablos ni Bongbong. Nakahanda nga magdalagan liwat si Bongbong Marcos bilang bise-presidente katuwang ni Sara Duterte. Magadalagan man ang iya anak para sa Kongreso.

Madumduman ang madulom nga pinanid sang kasaysayan sang Pilipinas ginakinaiyahan sang pagdumili sa mga kahilwayan sibil, mga ekstrahudisyal nga pagpatay kag wala naresolba nga mga pilit nga pagkadula, pagpang-ipit sa midya kag pagbagsak sang ekonomya sang

pungsod, kag madamo nga iban pa. Ang panahon nga ini nga gintawag nga “era of impunity” o panahon nga wala sang salabton, nga ginapabugal nga mga “bulawanon nga panahon” sang Pilipinas sang mga Marcos kag sa nagaidolo sa diktador pareho ni Duterte.

Suno sa rekord sang Amnesty International, nagalab-ot sa 70,000 katawo ang nag-antus sa mga detatsment sang militar kag mga bilangguan sa bilog nga pungsod, 34,000 ang nag-agi sang tortyur, kag masobra 3,200 ang ginpatay sang mga pwersa sang estado halin 1972 tubtob 1981 lang. Madamo pa ang nangin biktima sang kalakasan sang estado nga wala nareport. Ginpukan ang diktaduryang Marcos sa isa ka popular nga pag-alsa sang 1986.

Tuman kaakig nga ginkundenar sang Samahan ng mga Ex-Detainees Laban sa Detensyon at Aresto ang pagpangtiko sa kasaysayan sang mga Marcos. “Para sa amon nga nagbato sa pasistang pagginahum, ang kaadlawan ni Marcos nagpadumdom sa indi maisip nga mga

paglapas sa mga tawhanon nga kinamatarung kag malaparan nga pagpandambong sang rehimen,” siling ni Danilo dela Fuente, pungsodnon nga bise-presidente kag tagapamaba sang grupo.

Siling niya, ginsipot ni Marcos ang kaban sang banwa kag naghabok ang pungsodnon nga utang bunga sang maluho nga pagpangabuhi kag korapsyon sang iya mga kroni. Nagaluntad tubtob subong ang malain nga anino ni Marcos. (Nagalab-ot sa masobra ₱13 trilyon (katumbas sang ₱100,000 kada Pilipino) ang utang sa luwas sang pungsod tubtob sa katapusan sang termino ni Duterte sa 2022.)

Suno sa Ibon Foundation, malayo sa kamatuoran ang ginahambal nga nag-agi sang “bulawanon nga tuig” ang Pilipinas sa idalom sang layi militar. Isa ang Pilipinas sa may pinakamaluya nga ekonomya sa Southeast Asia halin 1965 tubtob 1986. Indi matuod nga ikaduha nga pinakamauswagon ang pungsod masunod sa Japan sang 1965, kag sa aktwal ulihi ini sa lima pang mga pungsod sa rehiyon. Sang 1986, ika-11 ang ekonomya sang Pilipinas sa mga pungsod sa Asia. Suno sa Ibon, ginwasak ni Marcos ang ekonomya sang pungsod sang ginpatuman niya ang una nga mga polisiya sang neoliberal nga globalisasyon sang dekada 1980.

Gintumod naman ni Bonifacio Ilagan, dramatisa, anay bilanggong pulitikal kag isa sa mga *convenor* sang Campaign Against the Return of the Marcoses and Martial Law (Carmma): “Duha lang ang ginpapanubli ni Marcos: ang mga krimen kontra sa pumuluyong Pilipino kag sangkatawhan, kag ang *world-class* nga pagpandambong. Kag kon indi naton matapna ang mga ini, pat-ud nga pagalampasan ni Duterte si Marcos.”

AB

Abugado, ginpatay sa South Cotabato

Isa ka abugado nga nagapangapin sa tawhanon nga kinamatarung kag isa ka Pulang hangaway nga wala na sang ikasarang magbato ang ginpatay sang mga armadong ahente sang estado sang nagligad nga semana.

Ginluthang kag napatay sang duha ka armadong lalaki si Atty. Juan Macababdad, pangaduha nga tagapangulo sang Union of Peoples' Lawyers in Mindanao kag katapu sang National Union of Peoples' Lawyers, sa atubang sang iya balay sa Surallah, South Cotabato sang Septyembre 15.

Abugado si Atty. Macababdad sang mga lumad, titser, bilanggong pulitikal kag iban pang sektor sa rehiyon. Myembro man siya sang partido Bayan Muna.

Sa Camarines Sur, gintortyur

kag ginpatay sang Septyembre 12 sang mga pulis kag suldado si Dioscorro L. Roma (Ka JR), isa ka hangaway sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) nga wala na sang ikasarang nga magbato. Nadakop si Roma sa gwa sang kampo sang BHB sa Tible, Lupi samtang nagakuha sang splay.

Suno sa pamilya, halos indi na makilala ang bangkay ni Roma bangud sa grabe nga tortyur nga ginagyan niya. Basag ang iya guya, mga kamot kag kinatawo kag nagapangitom sa lagob ang bug-os nga lawas.

Samtang, gin-aresto sang Philippine National Police-Labo ang duha ka upisyal sang Barangay Dumagmang, Labo, Camarines Norte sang Agosto 30. Ginpasibangdan sanday Barangay Kagawad Angelita F. Talla kag Julieta Clores Dela Cruz, 65, sang pagkadalagig sa armadong aksyon sang nagligad nga Marso. Ginpasakaan sila sang kaso nga *direct assault* kag *frustrated murder*.

Gin-aresto kag gin-akusahan nga katapu sang BHB ang mangunguma nga si Toto Moreno, residente sang Sityo Uyangan, Barangay Budlasan, Canlaon City, Negros Oriental, sang mga suldado sang 62nd IB sang Septyembre 14. AB

Mga hangaway nga Moro, disgustado sa BARMM

Disgustado ang mga hangaway sang Bangsamoro Islamic Armed Forces (BIAF), ang hangaway sang Moro Islamic Liberation Front (MILF), sa napaslawan nga mga pangako sang Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao (BARMM). Madamo sa ila ang wala pa sang trabaho tubtob subong, sa pihak sang pagsurender nila sang mga armas, sandig sa pagdekomisyon (paghalin sa serbisyo sa hangaway) nga nakasaad sa pinal nga kasugtanan sa tunga sang MILF kag Gubyerno sang Pilipinas.

Nagbaskog ang ila disgusto sa atubang sang pagpaway sang eleksyon sang Bangsamoro Transition Authority (BTA) halin 2022 pakadto sa 2025. Palawigon sini ang termino sang subong nga mga lider nga suno sa mga hangaway solo nga nagabenepisyo sa BARMM. Siling nila, wala sang benepisyo ang BARMM sa “tunay” nga mga hangaway nga pila ka dekada nga nakig-away para sa kinamatarung sa kaugalingon nga determinasyon sang mga Moro.

Sining Septyembre, may 12,000 sang 40,000-kusog nga BIAF ang nagsurender sang ila mga armas kabaylo sang wala pa napatuhaw nga mga trabaho. May 14,000 pa nga natalana nga magsurender man sang armas.

Disgustado man ang indi Moro nga mga pumuluyo sa pagpadalagan sang BTA. Suno sa Loyukan, isa ka organisasyon sang mga Lumad sa Far South Mindanao, wala sang ginaobra ang BTA sa serye sang pagpamatay sa mga Lumad nga Teduray kag Lambiangan. Halin Hulyo 2018 tubtob Hulyo 2019, nakalista ang grupo sang 11 lider-Lumad nga ginpatay sa Maguindanao. Subong nga tuig, 12 na ang napatay nga Lumad dulot sang mga gamo sa duta. Sakop sang BARMM ang 127,000 indi Moro nga pumuluyo nga nagapuyo sa 208,258-ektarya nga ansestral nga duta sa Far South Mindanao.

Tanan nga mga upisyal sang BTA gintalana ni Rodrigo Duterte kag nagatan-aw sang utang nga kabalaslan sa iya. AB

Ginaproponer nga layi sa pagpang-ipit sa mga unyon, ginpresentar

GINPRESENTAR SANG BLOKE nga Makabayan ang Union Independence Act of 2021 sang Septyembre 19 sa Kongreso agud silutan ang sin-o man nga magpasilabot, magpugong, magpang-ipit o magpamilit sa sin-o man nga mamumugon o unyon. Reaksyon ini sa sunud-sunod nga *red-tagging* sa mga unyon sa sulod sang mga *export processing zone* kag pagpamilit sa mga mamumugon nga maghalin sa Kilusang Mayo Uno.

Nagapamuno sa *red-tagging* kag wala sang untat nga pagpangharas sa mga mamumugon kag unyonista ang National Task Force to End Local Communist Armed Conflict kag ang Joint Industrial Peace and Concerns Office (JIPCO) nga ginatukod sini sa sulod sang mga sona sang pagtrabaho.

Luwat pa ini sa mga pagtinguha sang Philippine National Police nga magpasilabot sa idalom sang ginaproponer nga Alliance for Industrial Peace and Program Office kon sa diin hatagan sang gahum ang mga pulis nga magpasilabot sa gamo sa tunga sang mga mamumugon kag maneydsment sang mga kumpanya.

Suno sa mga grupo sang mamumugon, magabunga ang JIPCO kag AIPPO sang mas malapad kag sistematiko nga pagtapna sa kinamatarung sang mga mamumugon sa pag-union. Labi sini nga palalaon ang pagpanghimulos kag mapiot nga kahimtangan sang mga mamumugon sa sulod sang mga *export processing zone*.

ika-3

pinakamalain nga lugar para sa tagapangapin sang duta kag kapalibutan ang Pilipinas,

kon sa diin 29 tagapangapin sang kapalibutan ang ginpatay. Sa kabilugan, 227 tagapangapin sang kapalibutan ang ginpatay sa bilog nga kalibutan. Pinakamataas ang nalista sa Colombia (65) masunod sa Mexico (30).

Ginkuhaan: The Last Line of Defense, Global Witness

₱10/kilo

ang presyo sang palay sa Occidental Mindoro.

sandig sa dikta sang mga daku nga komersyante nga nagabenepisyo sa importasyon sang bugas. Tuman ka layo ini sa presyo sang bugas nga ₱35-44 sa lokal nga balaligyaan.

Ginkuhaan: Amihan Federation of Peasant Women

30% ang gindaku sang manggad sang 50 pinakamanggananon nga kapitalista sa Pilipinas

sa tunga sang pandemya. Naglista ang mga ini sang **₱4-trilyon nga pagdaku sa manggad** sa isa ka tuig. Pinakadaku ang paghabok sang balor sang ika-18 pinakamanggananon nga Pilipino nga si Betty Ang sang Monde Nissin, nagamanupaktura sang pagkaon kag ilimnon.

Ginkuhaan: Forbes 2021 Philippines' 50 Richest List

37%

ang **ginsaka sang pangbayad-utang sang rehimeng Duterte** sa 2021 kumparar sa 2020. Sa kabilugan, ginatantya nga naglab-ot na sa ₱11.61 trilyon ang pungsodnon nga utang sang Pilipinas, mas mataas sang 26.7% sa ₱9.16 trilyon sa katapusan sang 2020.

\$4.4 trilyon

ang gingasto sang Pentagon

sa pagbakal, pagpanalawsaw kag pagpauswag sang mga armas umpisa nga natabo ang 9/11 Attacks sa US sang 2001. Naglab-ot sa **\$2.2 trilyon** sa pondo nga ini nagkadto sa lima nagapangunang kumpanya nga nagamanupaktura sang armas sa US—**Lockheed Martin, Boeing, General Dynamics, Raytheon, at Northrop Grumman.**

8.692 MILYON

mamumugon nga Pilipino ang underemployed o kulang sa trabaho sang Hulyo —

mas madamo sang masobra 2 milyon kumparar sang Hunyo. Bisan nga nagnubo ang tantos sang disempleyo sa pareho nga panahon, sa aktwal **mas gamay ang numero sang may trabaho** (41,667 milyon sa Hulyo kumparar sa 45,075 milyon sang Hunyo) dulot sang pagdula sa masobra 2 milyon sa pwersa sang pangabudlay.

Ginkuhaan: Philippine Statistics Authority

500%

gintaas sang numero sang abugado nga biktima sang ekstrahudisyal nga pagpatay sa idalom sang rehimeng Duterte

Indi magnubo sa 65 abugado ang ginpatay sa Pilipinas halin 2016. Halin 1972, ang abereyds nga numero sang biktima 10 lang kada administrasyon.

Ginkuhaan: Integrated Bar of the Philippines

Septyembre 15, 1981

natabo ang **brutal nga masaker sang diktaduryang US-Marcos sa 47 mangunguma sa Barangay Sag-od, Las Navas, Northern Samar.** Antes sila patyon, pilit sila nga “ginpasurrender” bilang mga “katapo” sang hangaway sang banwa. Ginlugos ang mga kababainhan, kag gin-ilo ang madamo nga bata. Wala pa sang napasabat sa mga kriminal tubtob sa subong.

Produksyon sang mais, ginasamad sa pagpabaya

Ang mais ang ikaduha sa pinakaimportante nga basehan nga produksyon pang-agrikultura nga ginaprodyus kag ginakonsumo sa pungsod masunod sa bugas. Indi lang ini ginakonsumo sang tawo, importante nga sangkap ini sa pagsagod sang hayop bilang pagkaon kag sa pagmanupaktura sang iban nga pagkaon. Sa pihak sini, sistematiko nga ginapabay-an sang reaksyunaryong estado ang produksyon sang mais. Nagahina ang lokal nga produksyon kag nagadaku ang pagsalig sa importasyon. Lapnagon nga pagkaputo ang ginaantus sang mga mangunguma bangud sa pagpanonto. Imbes nga buligan, ginaduso pa ang todo nga pag-import sang produkto.

Sa idalom sang rehimeng Duterte, nagapabilin nga manubo ang presyo sang pagbakal sang mais halin sa mga mangunguma bisan pa tuig-tuig nagasaka ang abereyds nga presyo sang mais sa lokal nga merkado. Halin 2016 tubtob 2020, nagtaas sang 32% ang presyo sang kada kilo sang puti nga mais o halin ₱22.77 pakadto ₱30.15. Ini samtang nagbagsak ang presyo sa pagbakal sini sa mga mangunguma sang ₱0.27 halin ₱12.30 pakadto ₱12.03. Nagtaas man sang 13% ang presyo sang dalag nga mais halin ₱20.36 pakadto ₱22.97, pero 2% lang ang gintaas sang presyo sa pagbakal sini sa mga mangunguma halin ₱11.78 pakadto ₱12.

Ang puti nga mais masami ginagaling kag ginakonsumo bilang sal-i sa kan-on, o indi gani ginaproseso pakadto sa *cornstarch*, kornik kag binatang (linaga nga mais). Ang dalag nga mais esensyal nga sangkap sa paghimo sang pagkaon sang baboy, manok kag isda, kag ginagamit man sa paghimo sang kornik. Sa abereyds, ang kada Pilipino nagakonsumo sang 15 kilo sang puti nga mais kada tuig. Mas mataas ang abereyds nga konsumo kada tuig sang mga residente sa mga rehiyon sang Zamboanga Peninsula (159 kilo), Northern Mindanao (45 kilo), Davao (41 kilo) kag Central Visayas (37 kilo) kon sa diin nagaserbi ini nga kanon adlaw-adlaw.

Ginatantya nga masobra 500,000 mangunguma ang mayor nagasalig sa pagtanom sang mais. Sang 2020, masobra 8.1 milyon metriko tonelada (MT) sang mais sa kabilugan ang naprodyus sa pungsod.

Sa bolyum nga ini, ara sa 60% ang ginproseso bilang pagkaon sang hayop. Nagalab-ot sa 2.5 milyon ektarya ang kabilugan nga sakup sang mga talamnan sang mais sa bilog nga pungsod. Pinakamalapad diri ang sa mga prubinsya sang Isabela (1.1 milyon MT) kag Bukidnon (0.8 milyon MT). Gagmayan kag laptalapta ang mga maisan. Ang abereyds nga lapad sang mga ini 1.3 ektarya lang.

Bisan laptalapta, ang produksyon sang dalag nga mais dominado kag kontrolado sang apat ka daku nga kumpanya nga nagaprodyus sang pagkaon sang hayop: ang B-MEG sang San Miguel Foods Incorporated sang kapitalista nga si Ramon Ang, Univet Nutrition and Animal Healthcare Company sang pamilya Campos, Pilmico Foods Corporations sang pamilya Aboitiz, kag Universal Robina Corporation sang pamilya Gokongwei. Masami nagatukod ang mga kumpanya nga ini sang mga planta sa mga erya kon sa diin nakakonsentrar ang madamo nga maisan. Lakip diri ang mga prubinsya sang Isabela, Bukidnon kag South Cotabato nga nagaprodyus sang 45% sang kabilugan nga bolyum sang dalag nga mais sa pungsod. Ang mga kumpanya nga ini ang nagatalana sang presyo sa pagbakal sang produkto sang mga mangunguma, kag iban pang mga rekisito sa pagbakal pareho sang resiko. Pinakadaku sa mga kumpanya nga ini ang B-MEG nga nagakontrol sa 25% sang kabilugan nga baligyaanay sang mga pagkaon sa hayop sa bilog nga pungsod.

Sa idalom ni Duterte, nagdaku

sang gamay ang bolyum sang imported nga mais, pangunahon halin sa mga pungsod sang ASEAN kag US. Halin 2016, nagtaas halin 10% pakadto 12% sang 2018 ang kabilugan nga bahin sang imported nga mais sa lokal nga balaligyaan. Pinakadaku diri naghaling sa Indonesia (25%), Thailand (23%) kag US (21%). Sa abereyds, ginatantya nga 580,000 MT nga dalag nga mais ang ginainport sang pungsod kada tuig.

Labing magadaku ang kontrol sang mga dumuluong nga korporasyon sa lokal nga industriya sang mais kon tugutan ang ginapropener nga hagna sang American Chamber of Commerce in the Philippines kag European Chamber of Commerce of the Philippines nga Rice and Corn Industry Liberalization Act. Ginaduso ini sa Senado sang tsirman sang Senate Committee on Agriculture and Food nga si Sen. Cynthia Villar. Tuyo sang ginapropener nga layi nga pahanugutan ang mga kumpanya nga 100% panag-iyahan sang mga dumuluong sa kumpanya nga nagaproseso sang mais sa pungsod. Madumduman nga si Villar man ang awtor sang Rice Liberalization Law nga nagresulta sa pagbaha sang imported nga bugas sa lokal nga merkado kag malaparan nga pagkaputo sang mga mangunguma sang palay.

Nagaatubang subong ang mga mangunguma sang mais sa malaparan nga pagkaputo dulot sang padayon nga pagpanghalit sang African Swine Fever. Suno sa report sang Global Agricultural Information Network, ginalauman nga magatibusok sa 2.4% ang kabilugan nga produksyon sang mais sa pungsod padulong sa 8 milyon MT dulot sang paglapnag sang bayrus, pangunahon sa Luzon, nga nagresulta sa pagnu-bo sang konsumo kag demand sa pagkaon sa mga baboy.

Kayod-kalabaw sa pagtanum sang mais

Isa ang 32-anyos nga si Roger sa siyam nga mag-uludod nga may maisan sa isla sang Negros. Pito sa ila ang nagapuyo sa isa ka balay kag magkatuwang sa pagpanguma. May ginapanag-iyahan sila nga 12 ektarya nga duta kag sangkap-at sini nakatalana para sa mais nga pangkonsumo sang ila pamilya. Mas daku nga bahin sang ila mga ulumhan nakatalana sa mga pananum nga ginabaligya para panggasto sa iban pang kinahanglanon. Lapta-lapta nga parsela ang ila mga ulumhan sa isa ka maligwin nga komunidad nga malab-ot lang paagi sa kabayo.

Kayod-kalabaw ang pagpanguma sang mais halin sa pagpreparar sang duta tubtob sa pagproseso sang mais. Anum ka adlaw kada semana ang ginatigana sang mag-uludod sa maisan. Duha kag tunga ka semana ang ginahatag sa hagbas (paghawan sa ulumhan), isa tubtob duha ka adlaw sa pag-arado, isa ka adlaw sa pagpanggas, kag isa ka semana sa paghilamon. Katumbas ini sang halos 30 adlaw sa kada siklo sang ulumhan. Nagaumpisa sila nga magtrabaho sang alas-7 sa aga, kag matapos sa alas-4 sa hapon.

Tatlo ka beses kada tuig ang ila pag-ani sang mais. Masami duha tubtob tatlo ka gantang sang mais ang ila mabinhi kada ani halin sa du-

ha ka separado nga parsela sang duta. Bangud lokal ang binhi, indi nila kinahanglan sang abono, pestisidyo kag herbisidyo. Kalabaw kag arado lang ang gamit nila sa produksyon.

Sa abereyds, 34 sako sang mais ang maani sang mag-uludod kada tuig. Manu-mano nila ini nga ginagaling gamit ang bato kag nakaprodyus sang 17 sako sang bugas-mais. Igu-igo lang ini para sa ila konsumo. Wala na nila ini ginapagaling sa sentrong banwa nga isa ka adlaw ang kalayuon kag magagasto sang ₱500 para sa transportasyon.

Nagalab-ot sa tatlo ka sako kag 15 gantang (33.75 kilo) sang bugas-mais ang ginakonsumo sang pamilya

ni Roger kada bulan. Luwas sini, nagalab-ot sa ₱2,400 ang ginakinahanglan sang pamilya para ipanggasto sa adlaw-adlaw, kag ginakuha halin sa pagbaligya sang iban pang pananum. Bangud indi bastante ang kita, uga nga isda lang ang masami nila nga ginasud-an labi na subong nga pandemya bangud nagbagsak ang presyo sang ila mga produkto samtang nagatimbuok ang presyo sang mga balaklon. Wala sila sang nabaton nga anuman nga ayuda sa panahon nga ini. Dugang nga pasakit sa ila ang malaparan nga operasyon militar sa ila komunidad bangud ginadumilian sang mga sulda-dod ang pagtrabaho sa uma. AB

Anibersaryo sang Communist Party of India-Maoist, ginsaulog

GINSAULOG SANG COMMUNIST Party of India (CPI)-Maoist ang ika-17 anibersaryo sini subong nga Septyembre 21. Ginadumdom ang anibersaryo sa isa ka semana nga selebrasyon nga ginapaskapan sang rebolusyonaryo nga pumuluyo sang India, mga hangaway sang People's Liberation Guerilla Army kag sang masang mangunguma kag mamumugon.

Ginasaluduhan sang Partido Komunista sang Pilipinas (PKP) ang mga kaupod nga Indian sa pag-atubang sa mga hangkat kag sablag para isulong ang inaway banwa sa India. Pareho sa Pilipinas, nagaagi ang pumuluyo didto sang pagpamigos kag pagpanghimulos sa idalom sang malakolonyal kag malapyudal nga sistema pangkatilingban. Dalayawon ang pagpamuno kag pagsuporta sang CPI-Maoist sa mga paghimakas masa sang pumuluyong Indian, labi na sa masang mangunguma sa ila pagbato sa neoliberal nga mga polisiya sa pagpanguma sa tunga sang pagpanghalit sang pandemya.

Nagaisa ang Partido sa panawagan sang CPI-Maoist nga palig-unon kag palaparon pa ang mga higante nga pagtilipon sang mga mangunguma kag paslawon ang pagpabilin sang nagaharing hubon Hindutwa sa porma sang partido nga BJP sa nagahilapit nga eleksiyong Indian.

Pagsaludo kay Abimael Guzmán, lider komunista sang Peru

NAGPAHAYAG ANG PARTIDO Komunista sang Pilipinas sang pagpakig-unong sa tanan nga mamumugon, mangunguma kag pigos nga sahi kag sektor sang Peru sa pagkapatay sang rebolusyonaryong lider nga si Manuel Rubén Abimael Guzmán Reynoso. Kilala siya bilang Presidente Gonzalo, tagapundar kag lider sang Partido Komunista sang Peru (Sendero Luminoso o Dalan nga Masanag), ang isa sa nagasiga nga bituon sang armadong pagbato sa bilog nga kalibutan sang dekada 1980 kag 1990.

Mabaskog nga ginkundenar sang Partido ang gubyerno sang Peru sa “madugay nga pagpaantus paagi sa pisikal kag mental nga tortyur” kay Gonzalo. Nag-agi siya kag iban pa niya nga kaupod nga rebolusyonaryo sa paliwat-liwat nga ilegal nga pagbista. Napatay si Gonzalo sa edad nga 86 sa bilangguan sa Peru kon sa diin ginkulong siya sa nagligad nga 29 tuig.

Pagpatay gamit ang mga *drone* kag pagpamomba halin sa kahanginan

Isa ka maduguon nga krimen ang ginbilin sang militar sang US sa Afghanistan antes lubos nga bayaan sang mga armadong tropa ang pungsod pagkatapos ang 20 tuig nga gera sang pagsakop diri. Sang Agosto 29, nagbuhi ang mga armadong *drone* sini sang mga 20-libras nga Hellfire *missile* sa isa ka residensyal nga lugar sa sentrong syudad sang Kabul nga nagpatay sa napulo ka sibilyan, lakip ang pito ka bata.

Sa atubang sang indi mahimutig nga ebidensya, napilitan nga akuon sang US Central Command sang Septyembre 17 nga ang pagpamomba isa ka “makangilidlis nga pagsayop.” Ini pagkatapos ang pila ka semana nga pagduso nga madinalag-on nila nga napatay ang isa ka terorista nga lakip kuno sa ISIS-K.

Nadalahig kuno ang tawo nga ini sa *suicide bombing* sa erport sang Kabul sang Agosto 26 nga nagpatay sa pila ka napulo ka tawo lakip ang 13 suldadong Amerikano.

Antes akuon ang kasaypanan, ginpamilit sang mga upisyal militar sang US nga “98% sigurado” sila nga madinalag-on ang ila pagpamomba kag wala na kuno sila sang kinahanglan nga ipaathag o pamatudan. Gamit ang *drone*, bilog nga adlaw kuno nila nga ginsubaybayan ang hulag sang ginasuspetsahan nila nga terorista kag nakita kuno nila nga nagbisista ang biktima sa mga kilala nila nga “hideout.” Ginapamilit sang militar sang US nga napunggan nila ang isa pa ka teroristang atake bangud ang lalaki nga gintarget nila nagakarga sadto sang mga mabug-at nga bagay sa likod sang iya kotse nga ginapatihan nila mga eksplosibo.

Ang matuod, ang napatay sang mga bomba sang *drone* sang US si Zemari Ahmadi, empleyado sang Nutrition and Education International, isa ka buhat-sa-kaluoy nga organisasyong Amerikano. Bag-o lang si Ahmadi nag-abot halin sa bilog nga adlaw nga pagtrabaho sang pagdul-ong-sugat sang mga empleyado sa ila nga upisina. Sang maglu-

pok ang misayl sang US, nagadiskarga siya sadto sang mga daku nga *container* sang ilimnon nga tubig para sa iya pamilya. Lakip ang iya nga mga anak sa napatay.

Nag-ako lang ang US pagkatapos ibuyagyag sa ginahimo nga imbestigasyon sang mga mamahayag sa Afghanistan katuwang sang kilala nga mga pahayagan New York Times kag Washington Post sa US. Gintumod nila nga si Ahmadi lakip sa mga Afghan nga nagkooperar sadto sa pagpanakop sang US kag nagaplano tani nga makadto sa US pagkatapos agawon sang Taliban ang poder sang nagligad nga bulan.

Antes sini, pila ka beses na nga napilitan ang US nga akuon nga nagsayup sila kag mga sibilyan ang ila napatay. Lakip diri ang pagbomba sa isa ka kasal sang 2002, pagpatay sa masobra 100 sibilyan sa prubinsya sang Farah sang 2006 kag pagbomba sang isa ka ospital sang 2016 kon sa diin 42 duktor ang napatay.

Suno sa Bureau of Investigative Journalism, indi magnubo sa 16,900 na ang napatay kag 3,900 ang napilasan sa Afghanistan, Pakistan, Somalia kag Yemen halin nga una nga naggamit ang US sang mga *drone* sang 2001. Wala ini sang eksakto nga datos sa kaswalidad sa paggamit sang US sang *drone* sa Iraq, Syria, Nigeria, Mali, Libya, Gaza kag West Bank sa Palestine, sa rehiyon sang Kurd sa Turkey kag sa Pilipinas.

Sa nagligad nga 20 tuig, nagpabungol-bungol ang mga upisyal militar sang US sa singgit sang linibo nga

pamilya sang mga biktima sang ila pagpamomba halin sa kahanginan gamit ang mga *drone*. Bangian nga ginapabugal sang US ang teknolohiya kag bentaha nila sa paggamit sang *drone* sa patag-awayan. Pilit nila nga ginabalewala kag ginalubong sa ila propaganda ang kamatuoran nga ang paggamit sang mga *drone* lapas sa mga layi sang gera kag ginagamit sa ila pagpasilabot sa nagkalainlain nga bahin sang kalibutan.

Ang mga *drone* mga salakyan pangkahanginan nga nagadala sang mga mabaskog nga kamera, *thermal sensor* (nagapamatyag paagi sa pagtakos sa pagkatuhay sang init sang mga bagay) kag iban pang kagamitan pang-espiya. May mga *drone* nga nagadala sang mga misayl o bomba.

Isa ka MQ-9 Reaper *drone* ang gingamit sang US sa pagbomba sini kay Ahmadi. May kapasidad ini nga maglupad sang 42 oras nga may dala nga 450 kilo nga eksplosibo. Ginaontrol ini halin sa mga kampo militar sa sulod sang US kag pwede nga paluparon sa nagkalainlain nga bahin sang kalibutan gamit ang komunikasyon nga nagaagi sa mga satellite sa kahawaan. May mga “*drone command center*” ang US sa Las Vegas, Nevada kag nagkalainlain nga kampo militar sa sulod sang US kag 27 kampo sini sa nagkalainlain nga bahin sang kalibutan, lakip ang apat sa Afghanistan kag isa sa Pilipinas.

(Padayunon sa masunod nga isyu.)

AB